

наступ на Харків ще у ході *Воронезько-Касторненської* та *Острогозько-Россошанської* операцій. Як наслідок — обмежений запас матеріальних засобів. Причому до початку наступу на вихідному рубежі була розгорнута тільки частина з'єднань. Інші війська лівого крила фронту ще продовжували перегрупування і в міру прибуття брали участь в операції. Робота тилу з матеріально-технічного забезпечення військ відбувалася в дуже важких умовах. Великий відрив тилкових баз від району зосередження ускладнював своєчасну подачу боєприпасів, пального і продовольства у передові частини. Усе це негативно вплинуло на темпи операції і спричинило її незавершеність.

На заключному етапі операції різко знизилася активність авіації радянських фронтів унаслідок великої віддаленості аеродромів від лінії фронту наступаючих військ. До того ж, противнику вдалося досягти дворазової переваги в літаках за рахунок залучення їх з інших напрямів. Це дозволило при переході в контрнаступ завдавати по радянських військах сильних ударів із повітря.

3.2. Оборонна операція Південно-Західного і Воронезького фронтів на донбаському й харківському напрямках (22.02.43–23.03.43)

У другій половині лютого 1943 р. війська Воронезького і Південно-Західного фронтів продовжували наступ на захід і південний-захід від Харкова з метою вийти до Дніпра й ізолювати донбаське угруповання противника від інших його військ на території України¹⁰². При цьому з'єднання обох фронтів зазнали значних втрат, розтяглися по фронту й у глибину та мали вкрай мало матеріально-технічних засобів. Забезпеченість паливом становила по Воронезькому фронту 0,2, а по Південно-Західному — 0,5–0,7 заправки. Загрозливою була забезпеченість військ боєприпасами: по Воронезькому фронту — 0,4–0,6, а по Південно-Західному — 0,3–0,5 боєкомплекту.

В обстановці, що склалася на другу половину лютого, німецьке командування, провівши перегрупування і зосере-

дивши резерви, вирішило перейти в контрнаступ на харківському і донбаському напрямках для того, щоб зупинити просування радянських військ і спробувати повернути втрачену ініціативу. Безпосередньо для контрнаступу залучалися війська правого флангу 2-ї армії з групи армій «Центр», оперативна група «Кемпф», 4-а танкова армія і частина сил 1-ї танкової армії групи армій «Південь». До початку контрнаступу командуванню вермахту вдалося зосередити у 2,5 рази більше танків та в 1,2 рази гармат.

Підготовка контрнаступу противника не була вчасно розкрита радянською розвідкою, він виявився несподіваним. 19 лютого німецькі війська завдали удару по правому крилу Південно-Західного фронту (6-а, 1-а гвардійська армії і рухома група фронту). Танковий корпус СС наступав із району Краснограда на Павлоград, а 40-й танковий корпус — із району Красноармійська на Лозову і Балаклію. З 22 лютого в дію вступив 48-й танковий корпус. Противник мав на ділянках наступу абсолютну перевагу у живій силі і бойовій техніці. Радянські війська, що наступали на широкому фронті по розбіжних напрямках на Дніпропетровськ, Запорозжжя й углиб Донбасу, виявилися невідповідними до відбиття раптових танкових ударів.

Німецький наступ був помилково оцінений командуванням фронту як дії з метою прикриття відходу головних сил групи армій «Південь» із Донбасу до Дніпра. Військам фронту було наказано продовжувати просуватися вперед, тому в перші п'ять днів обидві сторони вели наступальні дії, зустрічну битву. Противнику вдалося зупинити наступ військ Південно-Західного фронту, завдати потужних ударів по його правому крилу, відкинути їх за р. Сіверський Донець і вийти в тил наступаючим військам Воронежського фронту. Ставка не вжила заходів до своєчасного зупинення військ Воронежського фронту, армії якого продовжували наступати до 3 березня — саме у цей час противник заходив їм у тил.

4 березня вермахт, маючи подвійну перевагу у живій силі і потрійну в авіації, перейшов у наступ із району Люботина, спрямовуючи удари на Харків та Белгород. Війська лівого

крила Воронежського фронту, що не встигли до цього часу закріпитися па досягнутих рубежах, почали відхід, залишили Харків і до 27 березня закріпилися на рубежі Коренева — Краснопільськ — Готня і далі по східному берегу р. Сіверський Донець, створивши південний фас Курського виступу.

Удари німців і відхід радянських військ різко змінили обстановку не тільки на південно-західному напрямі — наслідки цього позначилися на подальшому наступі РСЧА і на інших ділянках фронту. Для ліквідації загрози, що виникла на південно-західному напрямі, Ставка висунула сюди зі свого резерву 1-у і 2-у танкові, 66-у, 24-у і 62-у армії; передала 21-у і 64-у армії до складу Воронежського фронту. Крім того, від Воронежського фронту на Південно-Західний була передана 3-я танкова армія.

Унаслідок контрнаступу німецьким військам вдалося не тільки зупинити радянський наступ, але і просунутися у смузі Воронежського фронту до 150 км і у смузі Південно-Західного фронту — до 110 км. Проте здійснили головний задум — оточити і знищити радянські війська — не вдалося завдяки введенню у бій резервів Ставки ВГК.